

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő. Fűvészkert utca 1080.</p>
--	---	--

Emlékezzünk régiekről!*)

(Vége.)

2. De ha valaki a kérdést nem ekkép állónak tekintené is s hinné, hogy konventi képviselőink a régibb egyházi törvényeket minden áron eltörölni akarták (a minek ellenkezőjét pedig fentebb, ugy hisszük, eléggé bebizonyítottuk) nem szenved kétséget, hogy ebbeli nézetök régibb törvényeinknek semmi szín alatt nem derogálhat. Mert:

a) A konvent azon eszmét, hogy alkotandó egyházi törvényeink a mint a királyi megerősítést megnyerik, régibb kánonainkat mindenestől és végképen hatályon kívül helyezték — magáévá nem tette; sem az 1877. évi, sem a későbbi 1879. 1880. 1881. 1883. évi konventi határozatokban és végzéseikben nincs annak a legkisebb nyoma sem. De motu proprio sem mondá ezt ki, jól tudván, hogy a zsinat által alkotott egyházi törvényeket csak a zsinat törölheti el.

b) De nemcsak konventi határozatainkban, hanem — a mi pedig a legfőbb — legujabb egyházi törvényeinkben sincs kimondva, hogy régibb kánonaink eltöröltetnek. Egy mondat sincs abban, melyet e célból idézni lehetne, hanem igenis! több van olyan, mely az ellenkezőt, tehát nézetünket igazolja. Midőn például egyházi törvényeink 4. §-a „a fenálló egyházi törvényekről és rendszabályokról“ szól s rögtön utána „a jelen egyházi törvényeket“ megkülönbözteti; 8. §-a, mely az egyházi hatóságoknak eddig is gyakorlatban létező közigazgatási hatáskörét továbbra is érintetlenül hagyja; a 10. §., melyben azon igen nagy horderejű kijelentés foglaltatik, hogy az egyházi alkotmányt megállapító ezen törvények által az egyház és iskolák hitvallási és államjogi alapjai és viszonyai érintetlenül hagyatnak stb. stb. a törvénynek mindezen s még más nyilatkozatai is azt bizonyítják, hogy maga mellett a vele

*) Mult cikkünk harmadik alineájának első és második sorába értelemzavaró sajtóhiba csuszott be (a mi különben mindjárt a következő alineában foglaltakból is kitűnik), a mennyiben t. i. nem hozandó, hanem régibb egyházi törvényeinknek hatályon kívül helyezéséről van ottan szó.

nem ellenkező régibb egyházi törvényeket és jogforrásokat is megtűri és ezentul is érvényben állóknak tekinti. És ez nem is lehet másképp, mert hiszen új törvény hozatala magában még nem jelenti a réginek mindenestől és végkép való eltörlését; midőn pedig az új törvény a helyett, hogy a régít hatályon kívül helyezné, még arra, mint a példákban is kitetszik, világosan utal is, a régít eltörlöttnek tekinteni épenséggel nem lehet.

3. Élő törvény hiányait, a mint mondani szokás, az élet mutatja ki. Az új törvények ellenmondásai, hézagai, fogyatkozásai miatt sokszor történik visszatérés a századokon keresztül biztos menedéket nyújtó régibb törvényekhez! Azoknak végleges eltörléséhez nagyon óvatosan kell nyulni. Ezt a tanulságot meríthetjük elődeink példájából is. Nem feltaláljuk-e ugy a Komjáti, mint a Geleji-Katona-féle kánonoknak több rendbeli határozatait már a megelőző zsinatok végzéseiben? A rendelkezés, a szellem kényszer ugyanaz, ha a szavak változnak is! Gyakran pedig még ugyanazon szavakra is találunk! Egyházi jogunk régibb forrásait kell tehát azon fonálnak tekintennünk, mely minket egész a bibliai keresztyén egyházhoz visszavezet; azon kapocsnak, mely minket azzal szellemileg egybefűz. A jogfolytonosság a jogéletnek egyik igen fontos s alig megbecsülhető momentuma! S ha még mindezekhez azt is hozzá gondoljuk, hogy az egyházjogban is áll azon szabály, hogy a törvény visszaható erővel rendszerint nem bír és hogy az új törvények a szerzett jogokat (jura quaesita) érintetlenül hagyják: nem azt jelentik-e ezek, hogy a régi törvények az új törvények mellett még egy ideig különben is hatályban vannak, és hogy az új törvény kihirdetése előtt nyilvánuló jogi tények következményei nem az új, hanem az akkor érvényben volt jogelvek alapján itélendők meg.

4. A régi és új egyházi törvények közti benső szerves egybefüggés eszméje magából a zsinati tárgyalások irataiból is világosan kivehető. Midőn nevezetesen a zsinat által alkotott törvények ő felségéhez első ízben feltesztetnek, a kísérő levél bevezetésében az mondatik,

hogy: távolról sem új egyházszervezet ez, hanem csak szabatos formulázása és megállapítása azon elveknek és eljárási módozatoknak, melyek reform. egyházunk kebelében, az életben s gyakorlatban az egyház szervezésére és kormányzására nézve az idők folyamában kifejlődtek. Mi más ez, mint ujmutatás azon életerős törzsre, melynek új hajtásaiként épen új egyházi törvényeinket kell tekintenünk!

5. Régibb kánonaink eltörlése még egy nagy visszasszággal is járna, nevezetesen: törvényforrásaink jog-egyenlőtlenségének alapját vetné meg. Az egygyé lett hazai ev. ref. egyháztest egyik részének jogélete a multa tekintene vissza, míg a mienk a tegnappal kezdődne! Értjük az erdélyi egyházkerület jogéletének forrásait, melyekre vonatkozólag a 9. §-ban ki van mondva, hogy az AC. és CC. I. részeiben és az 1691. évi Lipótféle diploma 2. 3. pontjaiban biztosított joga és a több százados különállás folytán kifejlett alkotmányos szervezete érintetlenül hagyatik — Sőt világi törvényeink tömkelegében még magunk is századok előtti időkre mehetnének vissza: a bécsi és linzi békekötésekhez, melyeket mint alaptörvényeket fel nem adhatunk, a melyek egyházi törvényeink 10. §-ában különben is érintetlenül hagyattak! Ha az lenne erre a válasz, hogy hiszen régibb kánonainkat, mint historiai jogot nem akarjuk mi sem érinteni — feleletünk erre igen könnyű, mert a historiai jog már csak a tudomány, a kathedra joga, nem pedig az életé. Példával élve: mi semmi szín alatt nem akarunk olyféle jogállapotot teremteni, hogy valaki, a magyarországi ev. ref. egyház alkotmányának zsinat-presbyteri jellegét vitatni akarván, mint élő jogra, csupán az egyházi törvények 2-dik §-ára legyen kénytelen hivatkozni.

6. Végül úgy hisszük, hogy azon tételt: a mint újabb egyházi törvényeink a királyi szentesítést megnyerik: a Komjáti és Geleji-Katona-féle kánonokat az 1821—22. évi konventi végzéseket stb. mindenestől és végképen hatályon kívül helyezzék — a mai időben nagyon óvatosan kell hangoztatnunk; mert igen könnyen megtörténhetik, hogy ez, az állami teljhatalom mai divatos hirdetői által (a kiknek száma pedig legio!) egyházellenes magyarázatot nyer, mintha t. i. magunk is elismernők azt, hogy egyházunkban minden törvény keletkezéséhez és eltörléséhez az államhatalom sanctiója multhatatlanul megkivántatnék. Az egyházi törvényhozás függetlenségét, azt, hogy tartoznak az egyház functiói körébe a hit és erkölcsi életnek oly nyilvánulásai, melyek minden világi hatalomtól függetlenek; azt, hogy a vallás és lelkiismereti szabadság megóvása az egyház egyik legfőbb kötelessége, melyet magától el sem odázhat: a törvények újból felterjesztése alkalmával kelt felirat is világosan hangoztatja. Az tehát, hogy a Komjáti és Geleji-Katona kánonoknak stb. egyhá-

zunk alapfogalmait, visszatükröző, annak hitelvi avagy egyházszervezeti autonómiájával a legszorosabb egybefüggésben levő, avagy épen létfeltételeit érintő tételei mennyiben vannak és maradjanak érvényben vagy pedig törültesse-nek el — mindez az egyházi törvényhozás önálló és független ítélőszéke elé tartozik, melyet a jura circa sacra körébe vonni, a divatos áramlat daczára sem engedhetünk.

Mindezekből azonban nem következik az, mintha mi, kánonainknak, a konventi végzéseknek, statutumainknak stb. tárgyaikra, elveikre, szellemökre nézve az idők folyamában elavult intézkedéseit és rendelkezéseit új életre hozni akarnók. Ki akarná azt, a mit az élet, a partikularis törvényhozás s ezt követve vagy megelőzve: a tudomány már megszüntetett — a megváltozott korban és életviszonyok között alkalmazni? Ki akarná megtagadni az evangelium szelleméből folyó haladás nagy elvét, melyet vallásunk és egyházunk oly megbecsülhetetlen patrimoniumaként örözünk? Mindezekről nincs és nem lehet szó; hanem csak arról, hogy jogos, törvényes, eszélyes, bensőleg eléggé indokolt, a részek öszhangzó jogfejlődését s az egyházi törvényhozás önállóságát kellőleg szemmel tartó eljárás lenne-e kánonainkat, a statutumokat stb. a benők feltalálható nagy terjedelmű érvényes joganyaggal egyetemben, még pedig egyházkerületi végzéssel, eltörölni? A felelet — nézetünk szerint — más mint tagadó nem lehet.

Ezek alapján a küldöttség indítványa ez: Mondja ki a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés, hogy — miután a zsinat, kánonaink, a konventi végzések, a statutumok alakimegszüntetéséről nem nyilatkozott: azok érvénye és alkalmazása iránt felmerülő kérdésekben, az újabb egyházi törvények rendelkezései és szelleme, a gyakorlat és a tanelmélet elvei és utmutatása szerint fog eljárni.

Régibb kánonainknak, statutumainknak, a konventi végzéseknek stb. az újabb egyházi törvényekkel oly célból való egybehasonlításáról, hogy amazokból az élő és mai napon is alkalmazható joganyag mintegy kiszemelve és kiválasztva legyen — a küldöttség tehát lemondani volt kénytelen. Meggyőződésünk szerint is üdvös, kívánatos lenne az, de — alig elérhető. A theologiai, jogi, történelmi stb. tudományok legnehezebb problémáival állana egyszerre szembe az, a ki ennek megoldására vállalkoznék! A felmerülő kérdéseket — melyeket azonban minden előforduló esetre előzetesen megállapítani alig lehetséges — az évek hosszú folyamában, a mikor azok egyenkint fognak előkerülni: az egyházkerületi közgyűlés bölcsessége meg fogja oldani és nem fog soha kegyetlen kezekkel nyulni azon tisztos emlékekhez, melyek

minket a hazai protestáns egyház nehéz küzdelmeire és szenvedéseire, de egyuttal régi dicsőségére is emlékeztetnek!

A küldöttségi jelentés a közgyűlés tárgysorozatába már fel nem vétethetvén, a jövő tavaszi közgyűlésen fog előkerülni.

Nincs ok annak feltevésére, hogy az egyházkerületi közgyűlés magáévá ne tegye a küldöttség fentebb formulázott indítványát.

A békésbánati egyházmegye által intézett kérdésre helyesen felelni másképp nem lehet.

Tabula rasara nincs semmi szükségünk.

A ki meg azt állítja, hogy van: azt bizony nem követjük!

Dr. Kovács Sándor.

Haladás a theológiában.

(Folytatás.)

A symposium következő negyedik számát írta Watts hit-tudor és tanár Belfastból, Irhonban.

A jelen discussio számára kitűzött kérdés nem tekinthető alkalmoszerűtlennek. „Haladás“ a mai kor jelszava. Maga a lég is, mit beszívunk, viszhangzik mintegy az emberi lélek diadalraitól a vizsgálódás csaknem minden körében. Nem csuda, ha az emberek, rokonszenvezve a szabad kutatás és tudományos haladás ezen szellemével, kérdésbe teszik: „valyon a theologia tudománya ugy tekinthető-e, mint kivétel a haladás ezen törvényének működése alól és azt kérdik, valyon a lélek ezen csudálatos haladása megállítandó-e, midőn ezen különös tudomány határszéleihez érünk?“ Vagy ugy téve a kérdést, mint Tulloch teszi: „Hogyan lehet egy tudomány másként alakítva, mint a többi tudományok? Mi a tudomány“ kérdi ő, „hanem ha a tények bármely rendjének észszerű megfogása részünkről.“ A tények lehetnek „természetiek,“ vagy lehetnek „kijelentettek,“ élve a szokásos nyelvhasználattal, bizonyos mérvű fentartás mellett (mert e szavak: „természeti“ és „kijelentett“ közelebbi meghatározás nélkül sok kétértelműséget takarnak“) ugyde azok ismerete, bármely határozott formában, csak egy uton érhető el — t. i. vizsgálódás és reflektálás által. Bármilyen legyen magoknak a tényeknek jelleme, vagy bárhol találtassanak azok — abban a mit „természet könyvének,“ vagy abban, a mit „kijelentés könyvének“ neveznek — mi azokat csak ugy ismerhetjük meg, tudományyá azokat csak ugy lehetnek, ha mi tanulmányozzuk és egymás mellé rendeljük azokat. A kijelentés isteni tényei, nem kevésbé mint más tények, rendbehozandók és systematizálандók, mielőtt a tudomány formáját vennék fel. Gondosan meg kell figyelniük, össze kell hasonlítani és osztályozni azokat és azután reprodukálni azokat egy összefüggő viszonyban, vagy rendszerben, mielőtt theológiává lennének. Maga e név: „systematika theologia“ bizonyosság erre nézve.

E szerint, tekintet nélkül egyáltalában a szóban forgó

kérdés érdemeire, a fentebbi bajosan tekinthető a dolog szabatos előadásának, a mennyiben a theologia tudománya (azaz a systematika theologia) és a többi tudományok között történik az összehasonlítás.

1. Először, a „természet könyve“ messze marad a „kijelentés könyvétől“ világosság tekintetében. A kijelentés könyvében szembe állítatunk, nem a természet néma tünevényeivel, melyeknek jelentősége próbára teszi még a leghatalmasabb főket is, hanem oly élő értelmi lényekkel, kik emberi nyelven szólnak hozzánk és személyes cselekedetekben, melyek jelentőségét ők gondosan megmagyarázzák. Az a theologus, ki a rómaiakhoz írott levelet, vagy a zsidókhöz írott levelet tanulmányozza, azon célból, hogy levelesse azokból a maga tudománya elemeit, egészen más helyzetben van, mint az, a melyet Kepler foglalt el, midőn a figyelmét fásasztó évein keresztül nyomozá és bizonyítá a planéták mozgásait hypotheticus görbevonalai által. — Az egyik esetben a tények adva és tettegesítve vannak; a másikkban azoknak még fel kell fedeztetniök fáradságos experimentumok által. Kepler azon nagy felfedezése, hogy a planéták ellipticus pályában mozognak a nap körül a focusok egyikében, egyszerűen egy természeti tény, ugyde bizonyára senkisé fogja mondani, hogy oly könnyű volt azt feltalálni, a mily könnyű a kijelentés könyvében feltalálni azt, hogy az idvesség nem cselekedetek, hanem hit által történik. Newton azon felfedezése, hogy az anyag minden részecse az universumban oly erővel vonz minden más részecset, mely, egyenesen változik tömegét tekintve, és megfordítva távolsága négyzetét tekintve, egyszerűen egy természeti tény; ugyde ki fogja azt mondani, hogy az oly világosan van ott kijelentve, a mily világosan van a helyettesítés tana az ó- és ujszövetségben kijelentve?

2. Másodsor, míg egyfelől igaz az, a mint Tulloch állítja, hogy „a kijelentés tényei nem kevésbé, mint más tények, rendbehozandók és systematizálандók, mielőtt azok a tudomány valami formáját vennék fel, addig másfelől az is igaz, hogy a kijelentés vezérlő és meghatározó tényei „rendbehozattak és systematizáltattak“ számunkra maga a kijelentés szerzője által. Ezen meghatározó tények, istenileg adva, istenileg rendezettek és systematizáltattak is. Az irások nemcsak arról informálnak bennünket, hogy van egy váltságoeconomia, de adnak egy vázlatot is azon oeconomiaról, és oly teljesen adják azt, hogy mi menthetetlenek vagyunk, ha nem értjük meg azt. Legyen elég egypár példa. A Róm. III. 20—31-ben a következő elemeit látjuk azon oeconomianak megjelölve és megállapítva kölcsönös viszonyukban: 1) hogy a megigazulás a törvénynek cselekedeteiből lehetetlen; 2) hogy az igazság, melyet a törvény, mint megigazulásunk feltételét követel, előkészítették számunkra maga Isten által és kijelentették a törvény és a próféták által; 3) hogy ezen igazság érvényesíthető, a Jézus Krisztusban való hit által, a pogányokra nézve ép ugy, mint a zsidókra nézve; 4) hogy az egy oly igazság, melyről Isten a maga fiának engesztelő halála által gondoskodék; 5) hogy Ő annak előkészítésére és osztogatására egyszerűen szabadakaratából és jótetszéséből indittatik; 6) hogy ezen igazság, eképpen előkészítve, szükséges volt arra, hogy Isten igaz legyen az emberek megigazításában akár az ó- akár az ujszövetség ideje alatt.

Vegyük, mint másik példát, a Róm. VIII. 28—29-et. Itt a következő igazságokat látjuk tudományosan összekötve: 1) hogy Isten kiválasztott magának egy népet; 2) hogy eleve elrendelte azokat, hogy hasonlatosak lennének az ő fiának ábrázatához; 3) hogy ő megszabta azon különböző lépéseket, melyek által ezen hasonlatosság megvalósítandó, t. i. az elhivatást, megigazítást és megdicsőítést; 4) hogy ő öröklik az egész processus felett, nem kedvezvén az ő tulajdon fiának, hanem adván azt miérettünk mindnyájan; és gondoskodván minden szükséges dolgokról örökké való kegyelem céljának végleges megvalósítására és nem engedvén meg semmi eseménynek, semmi létrendnek, meggátolni őt annak győzelmes keresztül vitelében.

Ezek csak példányok azon módból, miként jelezte a váltás tervezete a szentiratokban; és ezen és ehhez hasonló előterjesztésekkel szemünk előtt, bizonyára nem tulbizakodottság, azt igényelnünk, hogy Isten tett a theologus számára a „kijelentés könyvében“ olyat, a melyet ő nem tett a tudomány embere számára „a természet könyvében“; hogy ő nemcsak ellátta a theologust tényekkel, melyekből construálhassa a maga tudományát, de egyszersmind ellátta őt azokkal, mint megmagyarázottakkal, „rendbehozottakkal és systematizáltakkal.“ És azzal sem mondunk sokat, ha hozzátesszük, hogy senkinek sincs jogában, egyenlő színvonalra helyezni a természet és kijelentés könyveit, mint ismeretforrásokat, a magok illető tárgyaiban, akár a rendezés és systematizálás kérdéseit tekintsük, akár azon állítást, „hogy a theologiai tudomány az emberi ész produktuma épen úgy, mint minden más tudomány.“

Ezzel kapcsolatban nem lehet helyén kívül, figyelemre venni azon tant, melyet Tulloch proponál az ismeretnek a valláshoz, hithez és szabad akarathoz való viszonyáról. „Semmi emberi lény“ — mondja ő — „nem biztosíthatatik csálhatatlan ismeretről bármiben is; és ha biztosíthatnák, ismerete megszűnnék vallásos lenni. Ha ő nem tehetne arról, hogy ő hisz, a hit lényege lerontatnék ő benne. Az, a mit ő maga hitének nevez, egészen távol esnék akaratótól és ennél fogva egészen távol esnék magaviseletétől. — Az olyan demonstratio, vagy babonatermészetű volna, a melyek közül pedig egyik sem vallás.“

Bethlendi Endre.

(Folyt. köv.)

T u d ó s í t á s az 1883. szeptember 4. s következő napjain tartott egyházkerületi közgyűlésről.

(Vége.)

Lapunk szűk tere nem engedi, hogy a közgyűlés lefolyását részletesen ismertessük, ennél fogva a megelőző két számban közrebocsátott értesítésünket a következő rövid közleménnyel egészítjük ki.

A gymnásiumi tanárkar felterjesztését, — melyben a tantárgyaknak osztályok és órák szerinti beosztására vonatkozó javaslatának, a folyó tanévben leendő életbe léptetése kéretik, nem vette tárgyalás alá a közgyűlés, hanem megbizta Püspök urat, hogy a tanárkar javaslatát, mint ideiglenes intézkedést a beállott tanévre léptesse életbe. A

tanárkarnak az üressedésben levő két gymnásiumi tanszék betöltésére, illetőleg négy rendes gymnásiumitanár választására vonatkozó javaslata véleményezés végett kiadatik egy részről az egyh. ker. tanügyi bizottságnak, más részről a főisk. gazdasági tanácsnak, a folyó évben a múlt évi ideiglenes intézkedések fentartandók. Révész Kálmán és Sulyok István végzett theologusoknak gymn. segéd tanárokká leendő alkalmazásuk helyben hagyatott. — A theologiai és tanítóképezdei tanárkarok által beterjesztett javaslatok, melyek a tantárgyak beosztására vonatkoztak, — elfogadtattak. — A lelkészképzési vizsgák ügyében kiküldött bizottság jelentése elfogadtatván a konventre fölterjesztetett. A Gelenczei Pál lemondása által megürült számvevői hivatal ideiglenes betöltése az elnökségre bízott. Az egyh. kerületi közgyűlés tanácskozásainak rendszeresebbé tétele végett ismételve kimondatik, hogy a közgyűlés elé terjesztendő ügyiratok a közgyűlés előtt legkésőbb 8 nappal benyújtandók, továbbá a múlt közgyűlés által megállapított „tanácskozási szabályok“ kinyomtatnak és a közgyűlés tagjai közt esetről esetre kiosztatnak. — A gymnásiumi vallástanítás ügyében kiküldött bizottság munkálata az egyházkerületi tanügyi bizottságnak adatik ki, jelentése a következő közgyűlésre bevérván. —

A középiskolákra felügyelő egyh. kerületi tanács végleges szervezése, a következő közgyűlésre halasztatott. A tiszántuli ref. középiskolai tanár egyesület kérelme folytán felhivatnak a kebelbeli gymnásiumok kormányzó testületei, hogy a tanári díjleveleket terjeszszék be a püspöki hivatalhoz. Ezen díjlevelek átvizsgálás és jelentéstétel végett az egyh. kerületi tanügyi bizottságnak adatnak ki. A gymnásiumokat fentartó testületek felhivatnak, hogy tanintézetek költségvetésébe vagyenek föl bizonyos szerény összeget, mely a tanári közgyűlésekre utazó tanárok uti költségeinek fedezésére fordítandó.

A ref. segélyegyletre vonatkozó jelentés helyeslő tudomásul vétetett. Majd több kisebb fontosságú ügy elintézése, a felterjesztett díjlevelek megerősítése, a csere-szerződések és vásárlások, eladások helybenhagyása után a rendkívüli esetekre fentartott államsegélyben való részesítésért benyújtott kérvények intéztettek el. Ötven — ötven frtnyi segélyben részesül a következő öt különböző csapással sujtott egyházközség: a bányai, somi, rápólti, czégyéndányádi, — és nagybecskerekéi. — 40—40 frtnyi segélyben részesül a következő 12 lelkész: Barkász Albert méhteleki. — Miklós József gecsei, Kölcsei Zsigmond csetfalvai. — Gaál Péter sárközi, — Szalontai János s. oroszii, — Deák Mihály t. kereszturi, Kósa Aladár aklii, — Györfi Ede nevetlenfalui, — Derekas János f. tóthi, — Nagy Bernát czégyéndányádi, — Pótor Dániel sz. ujlaki, — Jakab Antal penyigei lelkész. 30—30 frtnyi segélyben részesült a következő 9 tanító: Csürke József s. oroszii, — Nagy Lajos r. ujlaki, — Barcsai Sándor új dávidháza, — Kapronczai Benő ap. kereszturi, — Sárközi Gábor a. ábrányi, — Balogh Sándor f. pataki, — Mólnár József sz. ujlaki, — Horváth Pál rápólti és Vadnai Pál czégyéndányádi tanító. A közgyűlés utolsó napjának délutánját 4 órától 9-ig a bírósági tárgyalás vette igénybe.

Az alsó-szabolcs-hajdukerületi egyházmegyének szeptember 26-án Nádudvaron tartott évi rendes közgyűlése.

1. Egyházmegyénk elhalt gondnoka Weszprémi Gáspár érdemei jegyzőkönyvben örökítettén, a gondnokságra beadott szavazatok bontattak fel. Általános többséget azonban senki sem nyert s így újabb szavazásra kitzettek gróf Degenfeld József hajdumegyei főispán és Lengyel Imre törvényszéki bíró.

2. Világi tanácsbíróvá, Miklós Ferencz lemondása folytán — harmadszori szavazásra megválasztott Kovács András böszörményi polgármester.

3. Egyházmegyei jegyzővé, másodszeri szavazás után megválasztott Láposi János tiszta-eszlári lelkész.

4. A hadházi és böszörményi lelkészválasztás tudomásul vétetett s az egyházmegyei közgyűlés által is megerősített. Hasonlóképen megerősített a t. dobi lelkészválasztás is, megválasztottnak azon cselekedete azonban, hogy a jelölés után, a T. Dobtól fél óra járásnyira eső Dadán próba szónoklatot tartott, mint a zsinati törvény 198. §-a elleni vétség: rosszaltatott s elítéltetett. Kijelenti ezuttal a közgyűlés, hogy hasonló cselekmény ismétlődése esetére a választást feltétlenül meg fogja semmisíteni.

5. Számvevőszék, adókönyvecske, költségvetési előirányzat tárgyában kinevezett küldöttség munkálata elfogadtatott. A számvevőszék nagyfontosságú kérdése úgy oldatott meg egyházmegyénk által, hogy a szabályszerű látogatóság — egy „ugynevezett“ számvevő tanácsbíróval fogja körutját tenni, ki addig, míg a küldöttség egyéb teendőit végzi: gondnok és arra kirendelt presbyterek segédlete mellett megvizsgálja — illetve felülvizsgálja a már kész s a helyi egyháztanács által elbírált számadást — s a vele így három tagból álló számvevőszéknek a tapasztaltakról jelentést tesz. Ez lenne tehát az a m b u l á n s számvevőszék. — Olcsó s a tapasztalat majd megmutatja, ha jó-e egyzersmind!

6. A tanácskozási ügyrend (házsabály?) elkészítése tárgyában kinevezett küldöttség munkálata is elfogadtatott. Miután ez semmi oly különös új dolgot nem tartalmaz, mi a szokott tanácskozási szabályoktól eltérne: közlésével nem terheljük e lapok t. olvasóit.

7. Egyházmegyénk, a debreczeni egyházmegyével közös (1882.) előtti multja érdekében — a társegyházmegye küldöttségével együtt működött bizottságunk javaslata is elfogadtatott. A régi levéltár átbuvarlására s lehető rendezésére Bakóczi János böszörményi lelkész kéri fel s a találandókhoz képest megbizatik majd egyházmegyénk monographiájának megírásával is.

8. A domestikára vonatkozó konventi felhívás, rovatos iv stb. szétküldése felőli jelentés kapcsában elhatározott, hogy az intézményt ismertető, rövid s népies felhívás szerkesztessék, a rovatos ívek pedig, melyekkel a konvent oly fősvényen bánt el, hogy például a 12 ezer lelket számláló Szoboszlónak alig jutott 5 darab — sokszorosítottatni fognak — persze az egyházak költségén. (Zárjel közt legyen megemlítve, egyházmegyénk papsága a gyűlést megelőzőleg lelkész-értekezletet tartott, s ezen szőnyegre került a közadó kérdése is s a mennyire lehetett, igyekeztünk egyöntetű

eljárást megállapítani. Arról azonban szó sem volt sem köztünk, sem a közgyűlésen, hogy a közalapot meg kellene osztani, pedig a mi egyházmegyénk szászsezer lelket számlál, mindössze 22 egyháza van, ebből csak 3 van ezer lelken alól — s a mi egyházmegyénk alig számít valamire abból, mit adózni fog, legfeljebb, ha a most is folytonosan segélyezett Acsád s filiái s a dorogi leányegyház kap belőle valamit. Nekünk azért jól esett, hogy a közelebbi konvent a megosztás felett napi rendre tért.)

9. Érdekes pontját képezte közgyűlésünknek az esperes évi jelentése. Az egyházak látogatását, az egész egyházmegyében, egyhuzamban több mint 30 napon végezte. Terhes és fárasztó munka! De az eredménnyel épen ő, ki legtöbbet fáradt, nincs megelégedve. Először látogat, mint új esperes; a kép, mit egyházmegyénk feltüntet — még előtte csak ködborította halvány kép, melyet egyszeri látásra teljesen felvenni, benne magát tájékoztatni igen nehéz. — Jövőre többet ígér, ha az egyházmegye segítségére megy, s nem kívánja, hogy minden évben személyesen járja be az egészet, hanem megengedi a körökre osztást s legalább két vagy három körben, több időt s erőt fordíthatván a részekre, teljesebb képét adandja helyzetünknek.

Természetes, hogy az egyházmegye, bár a részletekbe nem bocsátkozott — magára az esperesre bizta e tárgyban e terv elkészítését.

Majd áttért még is az általános jelentésre. Számadata i nincsenek, tehát csak a szokott phrazissal él: hogy t. i. a vallás-erkölcsi élet egyházmegyénkben kielégítő. Erre nézve is — a jövőben — reméli, hogy habár a lélek belsejében gyökerező vallás-erkölcsiséget számtani mennyiségben, physikai minőségében felmutatni nehéz, sőt csaknem lehetetlen, de a felmerülő különféle bűnesetek, visszás és vadházaságok, templomba és urvacsorához járulók — minden nagyobb nehézség nélkül kipuhatható száma — némi részben tájékozást nyújtand s ezt majd összegezendi is annak idejében — a vallás-erkölcsi élet feltüntetésére.

Számokkal azonban még is kedveskedett. Nevezetesen felsorolva az évi kegyadományokat stb. kitünt, hogy egyházmegyénk kebelében, a lefolyt év alatt 13028 frt fordított befektetésre; az egyes egyházak örök alapítványul vagy építkezésre kaptak 3500 frton felül — s ezenkívül böszörményi, iskolául egy értékes házat, e város 40 köblös földet.

Ezek is számok s eléggé hirdetik, hogy egyházmegyénkben a kegyelet nem aluszik.

És számok azok is, melyek egy 29, mond huszonkilencz rovatu iven összefoglalva azt hirdetik, hogy egyházmegyénk az esperes kezéhez, különböző czimeken 2590 frt 31 krt fizetett ki, melyből a két közigazgatás 1724 frt 12 krt tesz.

Itt be is fejezhetném rövidre szabott értesitésem, ha kötelességemnek nem ismerném — elismeréssel adózni a szives vendéglátást tanusító nádudvari egyház iránt. — A jólét és bőség, melyben Nádudvar él, nem csak abban mutatja ott magát, hogy az egyházmegyét szívesen látták; egy öreg tanítójának évi 400 frt nyugdíjját rendelt ez egyház, midőn helyén 800 frt fizetéssel új tanítót választott. Adja Isten, hogy e bősége — soha szükségé ne változzék!

Zs. S.

T Á R C Z A.

Adalékok a tiszántuli reformált egyházkerület történetéhez.

XV.

1703. márczius 10. A superintendens bejegyzí, hogy a szabólesi traktusból, tíz magyar forint ajándékot, discretiot kapott. 644. l.

1703-ban és 1704-ben, belháborui zavarok miatt teljességgel nem lehetett zsinatot tartani. 191.

1705. ápril 2. Vecsei P. János ígéri magát a papi hivatal folytatására. 574.

1705. május 8. d. e. 10 órakor Egerben — Agrovia — a püspöki palotában kél II. Rákóczy Ferencnek rövid biztató s kedvező válasza a 14 traktusból álló tiszántuli egyházkerület üdvözlő és pártfogást kérő levelére. 569—570.

1705. június 21—22. Közzsinat Tarpán. Elnök Kocsi János. Személyesen jelenvolt 6 esperes, követe által három, egy levele által.

1) Debreczeni János szabólesi esperesül megerősítettik.

2) Ordináltatott 22 egyén, u. m.: Tatai Mihály Giróttotfalvára, Nyiregyházi Sámuel Szoboszlóra, Mártonfalvi Sámuel Földesre, Pathai Sámuel Ottományba, Krizbai István Kővárra, Bodoki István N. Bányára, Debreczeni Kató János Ecsedre, Ujvári Zsigmond Hadrázra, Hunyadi János Nagyfaluba, Ujfalussi György Eszlárra (akademikusok), Debreczeni Péter Tépére, Ecsedi Márton Semjénbe, Küküllővári András Kraszna-Mihályfalvára, Mikolai András Kis-Naményba, Istvándi István Szent-Miklósrá, Pataki István Bályokra, Marosi György Vervölgyre, Ráczkevi Ferencz Nagy-Halászra, Bodolai Ádám Besztereczre, Borsodi András Baktára, Krassai András Dobrára, Almási Zsigmond Batárra.

Végzések:

1. Minden hónap első napján böjtölni kell.
2. A bátori zsinat 9-dik czikke (a szakál le nem vágásáról) szigoruan megtartassék, hozzáadatván, hogy ezentul parókát viselni senki ne merészeljen, hivatalvesztés terhe alatt.

3. A bátori 6-dik czikk (a debreczeni főiskola gyámolításáról) megújittatik.

4. A superintendens és esperesek változásának ügye, népesebb zsinatra halasztatik.

5. A debreczeni partialis keményen büntesse meg Bonyhai Márton vámos-pécsi rektort, hogy a superintendens betiltását figyelembe nem vevén, egy haszontalan silány könyvet mert nyomatni.

6. A debreczeni nyomdász se kicsiny, se nagy művet a superintendens vagy valamely esperes helybenhagyása nélkül nyomatni ne merészeljen, mert különben exkommunikáltatik.

7. Kondorosi János lelkész fizesse meg azt, a mivel Szilágyi Márton özvegyének tartozik és pedig 15 nap alatt. Azután Szenczi János és Rápóti Mihály vegyék meg rajta, ha ezeknek sem enged, világi hatalom használtassék ellene.

8. Nógrádi Benedek ne követelje többé a traktusokon az atyja fogságbóli váltásáért még hátralékban levő összeget, mert hiszen az erdődi zsinaton „Kabai Márton az a hires zsvány“ kezébe adatott és azzal egyezkedett is.

9. A szathmári traktus kényszerítse a gyarmatiakat, hogy Gyarmati Pál özvegyének 80 fírtot fizesenek.

10—13. Házassági ügyek intéztetnek el, egy pár szóval vannak bejegyezve. Váji Mihály lelkész nejétől Huszár Katától nem választatik el, mert annak maga adott alkalmat az elszökésre. 191—195.

1705. június 22. Az országgyűlésre uti költségül a traktusok adakoznak. Legtöbbbet ad a debreczeni t. i. 14 fírtot. Hét traktus csak 6—6 fírtot fizet, összeg 98 fírt. 198. l.

1706. június 20. Közzsinat Piskóltón Kocsi Cs. János elnöklete alatt.

Jelenvolt tíz esperes.

Szilágyi Márton bihari, Huszti Sámuel máramarosi esperesül megerősítettnek.

Vitatkoztak az uri imádság felett.

Ordináltatott 8 egyén, u. m.: Szalontai Mihály Viskre, Budai Mihály Szatmár-Németibe, Ujvári Sámuel Margitára (akademikusok), Munkácsi Dávid Omبودra, Szilágyi Pál Gecsi generál táborához, Szeredei János Kólcusra, Czégényi Mihály Gacsályba, Szilágyi István Csenger-Ujfaluba.

Pathai István debreczeni lelkész bünbocsánatot kér püspökétől a miatt, hogy a Gyöngyösi pasquillját terjesztette, a püspököt s családját mocskolta. Ígéri, hogy effélet tenni nem fog.

Gyöngyösi Pál hittudor és derecskei lelkész az általa szerzett azon pasquill miatt, „melyben vallásunk, ordinatioink s tisztességes personák éktelen

szitkokkal és mocskokkal illetetnek,“ továbbá hamis hitüése és ujtása miatt a lelkészi tisztól örökre megfosztatik. Méltó volna, hogy parókáját fejéhez vernék, ruháját laszaggatnák. Hivatkoznak az Artic. Minores és Majoresre s szatmár-németi zsinat végzéseire. Minthogy pedig Gyöngyösi a méltóságos fejedelem székére czítálja a közzsinat elnökét quod inauditum, a felföldiek 42-dik artikulusa szerint elítéltetik.

Egy érdektelen házassági ügy rövid felemlitése.

A jövő zsinat Avas-Ujvárosra tüzetik ki. 201.

1707. A hadi mozgalmak veszélyei miatt zsinat nem tartathatott. 206.

1708. 10. 11. Közzsinat Matolcson Kocsi Cs. János elnöklete alatt.

Személyesen 4 esperes volt jelen, követe által szinte négy.

Vitakoztak a sákramentomokról általában, úgy látszik a heidelbergi káté 65—68. kérdései alapján.

Ordináltatott 8 egyén, u. m.: Fügedi Pál Csengerbe (adademikus), Vecsei István Fertős-Almásra, Csuzai Sámuel Sárádra, Laskói Gergely Szerepre, Veszprémi István Csenger-Ujfaluba, Nábrádi György Fülöpöre, Félegyházi Ferencz Vedres-Ábrányba, Vásárhelyi János Gődényházára.

Végzések:

1. Az egyházmegyei zsinatok végzései ezentul a közzsinathoz helybenhagyás végett beterjesztessenek.

2. A lázongó zilahiak Debreczeni F. János lelkész elleni méltatlan támadásaik miatt, mindenféle lelkészi szolgálattól megfosztatnak.

3—7. Érdektelen házassági ügyek következő helyekről: Gyarmat, Károly, Debreczen, Mada.

Az ugoesai esperes ellen házasság ügyi törvénytelen eljárása miatt vád emeltetvén, vizsgálatra a beregi és szatmári esperesek küldetnek ki. 207.

1709. június 29. Kállóban közzsinat. Elnöke Kocsi Cs. János superintendens.

Jelenvolt személyesen 7 esperes, u. m.: Czeglédi Pál érmelléki, Debreczeni János szabócsi, Huszti Sámuel, Szilágyi Márton, Dányádi György szatmári, Csahólczi Miklós beregi, Szalacsi Sámuel erdődi; követe által 4.

Vitakoztak a lelkészek kellekei felett. Tit. I. 5—15 alapján.

Dányádi György szatmári, Szalacsi Sámuel erdődi esperesekül megerősítettnek.

Ordináltatott 9 egyén, u. m.: Kabai Dániel Rakamazra, Baczoni Máté Szigetre, Csekei Miklós Bereg-Ujfaluba, Debreczeni András Szamos-Ujlakra (akademikusok), Csávási Dániel Avas-Ujvárosra, Szenterzsébeti János Gencsre, Tordai Ferencz Vadára, Mogyorósi Gergely Esztárra, Bökényi Ferencz Szászfaluba.

Végzések:

A római katolikus klerus és statusok, irjanak pecsét alatt egy ünnepélyes felhívást, a külföldi róm. kath. fejedelmekhez, hogy indítsák ő felségét, a magyarokkal való pacificatoria. E felhívást hadd lássuk mi is s azután mi is irunk.

Szentpéteri István szentmihályi lelkész szószéki csuf szavai miatt a lelkészi tisztól megfosztatik.

A szentmihályi ekklezsia, önkényes erőszakkal zavarván el lelkészét s Ujvári Zsigmond törvénytelenül menvén be Szent-Mihályra, tisztétől megfosztatik.

Gróf Weselényi Anna férjétől gróf Bethlen Lászlótól, ennek hűtlensége miatt elválasztatik, miután kivált az utóbbi már új házasságra lépett.

Földvári István lelkész, különféle hibái miatt, az egyházkerületből kitiltatik. Szintugy Szalontai Mihály.

Gyöngyösi Pál bocsánatot kér.

Három házassági elválás kéretik, de nem adatik meg. 213.

Tóth S.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

Kérelem. Azon tisztelt lelkésztársaimat, a kik az „Eskető Lelkész“ és „Presbyterek Könyve“ című művecskék általok megrendelt, s hozzájok már hónapokkal ezelőtt megküldött példányainak árával még mindig hátrányban vannak, ismételten kérem, különben is csekély összegecskéket tevő tartozásaik mielőbbi megküldésére, hogy én is teljesíthessem fizetésbeli kötelezettségeimet.

Egyszersmind tudatni kívánom az érdeklődőkkel, hogy úgy az „Eskető Lelkész,“ mint a „Presbyterek Könyve“ még mindig csak tőlem rendelhető meg. Amannak ára 35 kr, ezé 40 kr postai bérmentes küldéssel. Teljes tisztelettel — Mike-Pércsen (Hajdumegye) 1883. szeptember 26. — Nagy Lajos, ref. lelkész.

Ujabb értesítés. Mélyen tisztelt előfizetőimet újlag értesitem, hogy a nyomdai összegyűlt teendőkből, nem vélt gát alakult „Hit fegyvere“ című művem kinyomatása elé. Azért jövő október hó 1-én munkába vétetvén, csak november első hetében tehetem a szétküldést.

Bocsássanak meg a mélyen tisztelt előfizetők nekem, ki legkevésbé sem vagyok oka a késelemnek, még eddig 83-an vannak, de azért szives készséggel szolgáltatnám fegyveremet kezükbe, csak tehetném!

A közönyösség hosszú sorában látok oly férfiakat, kikről nem tudom feltenni a nem pártolást. Hozzájok szólva, engedjék meg, ha kérem: hogy ne halogassák a megrendelést: mert a nélkül — ha minden példány rajtam marad is átallani fogom a bemutatást, oly bizalmas lenni senkivel szemközt sem tudok. — Ez uttal legyen szabad kérnem egyházkerületünkben a nt. esperes urakat is, kik ft. püspök ur ajánlása alapján voltak szivesek előfizetési iverimmet körorözni, hogy a körözött iverket bármily eredménnyel is méltóztassanak hozzám küldeni.

Ez egy két sornak a prot. egyh. és isk. lapban közzétételére tisztelettel kérvén a nt. szerkesztő urat, maradtam — Kispalád, 1883. szeptember 23. — teljes tisztelettel Nagy Elek ref. lelkész.

Lelkészválasztás Nagyváradon. Boldog emlékezetű Nagy István ref. lelkész megüresült helyére szeptember 30-án délelőtt történt meg a lelkészválasztás. — Az egyházkerületi minősítési szabályrendelet életbe lépése után ez volt az első választás s ime nincs mit félni és idegenkedni a kijelöléstől, mert Nagyváradon oly szép és példás egyetértéssel választottak, hogy az új törvénynek semmi elkeserítő hatása nem lett. Egyhangulag megválasztott Dombi Lajos kémeri lelkész. Az öt jelölt között már hetekkel ezelőtt a Dombi neve hangoztatott, minek legfőbb oka abban rejlett, hogy 1882 őszén katonai szemle alkalmával Nagyváradon járván: barátja Kun Béla lelkész helyett egy vasárnap reggel predikált s jó emléke fenmaradt. Az egyháznak minden nemű választói részt vettek a választásban. A legmagasabb intelligencia s a legközönségesebb osztály egyet értett, a legyőzhetetlen nagy többségű értelmes polgársággal s ámbár választás előtt egy két jelölt neve helyen-helyen említésbe hozatott: az Urnak házában elnémult a pártoskodás s a jelöltek neveinek felolvasása után, mit az egyházmegyei egyik kiküldött Oláh József tanácsbíró végezett, szépen megemlékezvén előbb az elhalt Nagy István érdemeiről: szünni nem akaró egyhangú éljenzéssel választották meg Dombi Lajost. Új korszak ez — s ezt mindenki így hiszi Nagyváradon — a nagyváradai egyház életében. Az a testvéri egyetértés, mely különösen a két városrész lakói között fel-fel zavartatott, ezen együttlérző közös akarat nyilvánulása által oly szorossá vált, hogy bizton számíthatunk, a két fiatal munkakész lelkész közös törekvése mellett, a nagyváradai fényes egyház ugy szellemi, mint anyagi állapotainak biztos fejlődésére. — Adja Isten, hogy ugy legyen! Legyen méltó utódja Dombi Lajos, az áldott emlékezetű s nagy tudományu megboldogult Nagy Istvánnak, s lelkész-társával együtt tegyék nagygyá, virágzóvá a nagyváradai ref. egyházat. Egy jelen volt.

Ujfalussy Sándor szatmármegye alispánja a nagybányai egyházmegye gondnokául, — Lajos György Nagybánya város főjegyzője pedig világi főjegyzőjéül választott meg az egyházközségek presbyteriumainak szavazatai által.

Tartalom: Emlékezzünk régiokról. (Vége.) Dr. Kovács Sándor. — Haladás a theológiában. (Folyt.) Bethlendi Endre. — Tudósítás az 1883. szeptember 4. s következő napjain tartott egyházkerületi közgyűlésről. (Vége.) — Az alsó-szabócs-hajdukerületi egyházmegyének szeptember 26-án Nádudvaron tartott évi rendes közgyűlése. Zs. S. — Táreza: Adalékok a tiszántuli reformált egyházkerület történetéhez. XV. Tóth S. — Különlék. — Hirdetések.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztő társak: **Békési Gyula, Géresi Kálmán.**

HIRDETÉSEK.

Pályázati felhívás

a berettyó-szent-mártoni ref. lelkészi állomásra.

Évi javadalom mintegy 446 forint, melyből készpénz 40 frt, széna váltság 40 frt, termény: 22 köből rozs s ugyanannyi árpa.

Két öl kemény tüzifa beszállítva.

21 hold föld, melynek egyharmadát kétszer, egyharmadát egyszer tartozik az egyház megszántatni, bevettetni. Magot a lelkész ad.

Kert, mit az egyház szántat és örletés.

Pályázati kérvények Gaál Imre esperes urhoz (N. Kereki-be) f. évi október 18-ig küldendők.

Debreczen, 1883. szeptember 20.

Révész Bálint,
püspök.

Pályázat

a nagykarolyi ref. egyházmegyébe kebelezett kaplonyi lelkésztanítói hivatalra.

A pályázni kívánók kérvényeiket szükséges okmányokkal ellátva terjesszék be folyó évi október hó 14-ig bezárólag Szilágyi Lajos n.-karolyi espereshez Gebén u. p. Nyir-Bátor.

Évi fizetése 300 frt, mely az annak idejében előmutatandó díj-levél szerint pénzben, terményekben fizettetik.

Debreczen, 1883. szeptember 27.

Révész Bálint,
püspök.